

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทำให้มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นผลให้ต้องมีการเตรียมบุคลากรให้พร้อมที่จะสามารถเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุดังกล่าวการศึกษาจึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาดังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ฉะนั้นในการจัดการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม (กรมวิชาการ, 2544 : 1) ความมุ่งหวังดังกล่าวที่จะนำประเทศสู่สังคมที่พึงประสงค์นั้นการศึกษานับเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุด เพราะการวางรากฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับอุดมคติที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถเปลี่ยนคนในสังคมนั้น ๆ ให้เป็นไปตามกรอบที่พึงประสงค์ได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539 : 20) กล่าวคือ ต้องเป็นการศึกษาที่พัฒนาตัวบุคคลเป็นสำคัญโดยเน้นที่ระบบการศึกษา ที่สามารถเพิ่มศักยภาพ การเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมบุคคลให้มีการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2538 : 34)

การเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ การเรียนรู้นั้นครอบคลุมทั้งการเรียนรู้ในระบบ นอกกรอบ และตามอัธยาศัยซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจภายในผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียนจะมีอายุเท่าใดหรืออยู่ในสถานที่ใดก็ตาม เมื่อบุคคลมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บุคคลนั้นจะสามารถวางแผนกิจกรรมและดำเนินการเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจได้ มีแรงกระตุ้นให้สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไปอย่างไม่มีสิ้นสุดและนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (ปิยะธิดา ช้างพឹង, 2547 : 49 – 52) ดังนั้นการเรียนรู้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น โดยการเรียนรู้ทำให้เกิดประสบการณ์และประสบการณ์ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) นั้น ควรส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน กระตุ้น และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดกระบวนการค้นหาความรู้ ได้สร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ ซึ่งไม่ใช่การส่งต่อความรู้ แต่เป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ, 2545 : 128)

การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – Directed Learning) ในอดีตถูกจัดไว้เป็นเรื่องของการศึกษาผู้ใหญ่แต่ความจริงสามารถนำมาใช้กับทุกกลุ่มอายุ ทุกวัฒนธรรม และทุกระดับการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง, 2542 : 112) ขณะเดียวกันก็มีการนำมาใช้ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาภายในโรงเรียน (Mardziah Hayati Abdullah, (1997) : Online) อีกทั้งนักการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนต่างยอมรับว่า การที่ผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ดีกว่าการเรียนตามการชี้นำของผู้อื่น (สันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2545 : 130 – 131) โดยเฉพาะวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วงเชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับผู้ใหญ่จากสภาพพัฒนาการและการเรียนรู้จากวัยเด็กที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่ ครู หรือผู้อื่น แต่เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะต้องพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นเพื่อไปเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ถือเป็นวัยที่อยู่ในช่วงชีวิตที่ประสบกับการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านพร้อมกันทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และยังเป็นช่วงต่อในการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับการเรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีรูปแบบการเรียนที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะใฝ่เรียนและคุณลักษณะการนำตนเองของนักเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในปัจจุบันให้มีพลังและประสิทธิภาพพอที่จะให้โอกาสผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ในวัยรุ่นเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ มีนิสัยรักการเรียนรู้ รู้จักที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรู้ด้วยการนำตนเองให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับสูงต่อไป (สุวรรณา ยะหะกร, 2533 : 19 – 20)

ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 15) ซึ่งเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันก็ได้กำหนดให้วิชาสังคมศึกษา กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังแก่ผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 (จบมัธยมศึกษาปีที่ 6) ดังต่อไปนี้

1. ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อไปในชั้นสูงตามความประสงค์ไว้
3. ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทย ยึดมั่นในชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนที่คิดในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคอย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อมมีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามแก่สังคม

5. เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

เมื่อพิจารณาจากข้อที่ 5 จะพบว่าวิชาสังคมศึกษาในช่วงชั้นที่ 4 มีจุดเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบการนำตนเอง (สุนทรา โทบัว, 2546 : 142) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษา โดยรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว คือ รูปแบบการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พาร์ส (ExPARS Models) ซึ่งมีการเรียนรู้แบบนำตนเองดังกล่าวประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตรวจสอบประเด็นที่ต้องการศึกษา (Exploring need into learning : Ex)

ขั้นที่ 2 วางแผนการเรียน (Designing a learning plan : P)

ขั้นที่ 3 ดำเนินการค้นคว้า (Engaging in learning activities : A)

ขั้นที่ 4 สะท้อนคิด (Reflection : R)

ขั้นที่ 5 สังเคราะห์องค์ความรู้ (Synthesis knowledge : S)

ผลการทดสอบพบว่านักศึกษามีคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่าตรงชนีประสิทธิผลทุกหน่วยการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ 0.50 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมากผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนานักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โนลส์ (Knowles, 1975 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเกิดจากการคิดริเริ่มของบุคคลในเรื่องหนึ่งตามความต้องการและความสนใจของตนเอง มีการวางแผนวางจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม และสามารถประเมินผลการเรียนรู้นั้นได้ บุคคลที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนรู้ได้มากกว่า ดีกว่าบุคคลที่เป็นผู้รับ หรือให้ผู้สอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ โดยจะ

เรียนอย่างตั้งใจมีแรงจูงใจสูง มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

เนื่องจากลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองไม่มีการวิจัยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง และกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง และกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ

สมมติฐานการวิจัย

สุนทรา โทบัว (2546 : 142) ที่ได้ทำการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาพยาบาล ผลการทดลองพบว่านักศึกษามีคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่าอัตราชนิประสิทธิผลทุกหน่วยการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ 0.50 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมากผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนานักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

โนลส์ (Knowles, 1975 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองนำตนเองเกิดจากการคิดริเริ่มของบุคคลในเรื่องหนึ่งตามความต้องการและความสนใจของตนเอง มีการวางแผนวางจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม และสามารถประเมินผลการเรียนรู้นั้นได้ บุคคลที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนรู้ได้มากกว่า ดีกว่าบุคคลที่เป็นผู้รับ หรือให้ผู้สอนถ่ายทอดวิชาความรู้ได้ โดยจะเรียน

อย่างตั้งใจมีแรงจูงใจสูง มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

พิทักษ์ อักษร (2540) ศึกษาเรื่องลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนิสิตบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนิสิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนิสิตจำแนกตามเพศ ระบบการศึกษา และหลักสูตร พบว่าเพศชายมีลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเองสูงกว่าเพศหญิงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 5 ด้านคือ ความคิดสร้างสรรค์ มโนภาพของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความรักในการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และความสามารถใช้ทักษะศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา นิสิตที่เรียนในระดับปกติและระบบพิเศษโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมาพร จันทพันธ์ (2549) ศึกษาพัฒนาการความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 - 4 ที่มีแบบการเรียนรู้ต่างลักษณะกันในจังหวัดศรีสะเกษในลักษณะภาคตัดขวาง โดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 877 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้แตกต่างกันมีระดับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกันในชั้นการวางแผนการเรียน ชั้นการแสวงหาแหล่งวิทยาการ และชั้นประเมินผลการเรียน โดยนักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้แบบซึมซับและแบบเอกนัยมีความสามารถสูงกว่าแบบอนอกนัย และแบบปฏิบัติในชั้นตอนการวางแผนการเรียน และชั้นการแสวงหาแหล่งวิทยาการ ส่วนชั้นการประเมินผลการเรียนรู้แบบซึมซับมีความสามารถสูงกว่าแบบอนอกนัยและแบบปฏิบัติ

แมคคานธี (Mecanth, 1985 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเรียนรู้โดยการนำตนเองและเจตคติเรื่องเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิชาเอกคณิตศาสตร์ระหว่างนักศึกษาที่มีอายุน้อยกับนักศึกษาที่มีอายุมากโดยใช้เครื่องมือ SDLRS และ MAS (Math Sttitude Scale) ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีอายุน้อยมีระดับการเรียนรู้โดยการนำตนเองในระดับปานกลาง เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ในเชิงลบ ส่วนใหญ่มีความวิตกกังวล นักศึกษาที่มีอายุมาก มีระดับการเรียนรู้โดยการนำตนเองระดับปานกลางสูงกว่า มีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ แต่มีความกังวลเช่นเดียวกับนักศึกษาที่มีอายุน้อย เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย และกลุ่มผู้ที่มีอายุมาก

แบคเตอร์ (Baxter, 1944 : 2920) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แบบการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองและความเชื่อมั่นในการทำงานของผู้ใหญ่ในวัยทำงานที่เข้าโปรแกรมหลักสูตรพัฒนาตนเอง จำนวน 125 คน ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้แต่ละแบบทำให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความเชื่อมั่นในการทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่มีความพร้อม ส่วนโปรแกรมหลักสูตรการพัฒนาตนเองนั้นสามารถพัฒนาบุคคลที่มีแบบการเรียนรู้แตกต่างกันได้

เมอร์เรย์ (Murray, 1987 : 108 – 112) ได้ศึกษาผลการฝึกความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี โดยเปรียบเทียบคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาที่ได้รับการฝึกกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการทดลองพบว่า คะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของกลุ่มทดลองก่อนและหลังทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มที่ฝึกทักษะกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาทำให้ผู้วิจัยสามารถตั้งสมมุติฐาน ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ
2. นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองและแบบปกติมีระดับความพึงพอใจต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนท่าอุแทพิทยา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. ตัวแปรของการวิจัย ได้แก่
 - 2.1 ตัวแปรจัดกระทำ คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2 วิธี

คือ

2.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง

2.2.2 กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

2.2.2 ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self – Directed Learning) หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นความพยายามในการเพิ่มความรู้และทักษะการเรียนรู้ของตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ตลอดจนการประเมินผลงานของตนเอง โดยมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่ก็ได้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมที่พัฒนาโดย สุนทรา โต้บัว (2540) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบ (EXPART model) ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ตรวจสอบประเด็นที่ต้องการศึกษา (Exploring need into learning : Ex) หมายถึง ผู้เรียนได้เลือกเนื้อหาการเรียนด้วยตนเองอย่างอิสระตามจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา

2) วางแผนการเรียน (Designing a learning plan : P) หมายถึง ผู้เรียนได้เลือกวิธีการศึกษาค้นคว้าและวางแผนการเรียนตามความถนัดและความสนใจ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการเรียนรู้ในประเด็นที่ต้องการศึกษา

3) ดำเนินการค้นคว้า (Engaging in learning activities : A) หมายถึง ผู้เรียนปฏิบัติภารกิจสืบค้นตามแผนการเรียนด้วยตนเอง

4) สะท้อนคิด (Reflection : R) หมายถึง ผู้เรียนนำเสนอและอภิปรายข้อค้นพบความรู้ในกลุ่มผู้เรียน และแสดงความรู้สึกต่อการปฏิบัติงานต่อตนเอง โดยมีผู้สอนสะท้อนข้อมูลกลับเชิงอภิปราย

5) สังเคราะห์องค์ความรู้ (Synthesis know : S) หมายถึง การจัดระเบียบเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง สรุปเป็นองค์ความรู้ผ่านการนำเสนอด้วยวิธีการต่าง ๆ

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พ.ศ. 2544
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งวัดจากคะแนนในการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
5. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบ ความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ ซึ่งวัดได้จากคะแนนการตอบแบบวัดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น